

УДК 930.25:908:001.32(477):929Тронько

*А. І. Шаповал,
кандидат історичних наук,
Ю. В. Булгаков,
кандидат історичних наук
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського*

ДОКУМЕНТАЛЬНА СПАДЩИНА АКАДЕМІКА НАН УКРАЇНИ П. Т. ТРОНЬКА

Розглянуто структуру та здійснено загальний огляд документів особового архівного фонду українського вченого-історика, академіка НАН України П. Т. Тронька, який зберігається в Інституті архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Ключові слова: Інститут архівознавства НБУВ, П. Т. Тронько, архівний фонд, документ, НАН України, краєзнавство, культурна спадщина.

У 2015 р. виповнилося 100 років від дня народження Петра Тимофійовича Тронька – українського історика, державного і громадського діяча, доктора історичних наук (1968), професора (1994), академіка НАН України (1978), заслуженого діяча науки і техніки України (1990), Героя України (2000). В Інституті архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського сформовано особовий архівний фонд П. Т. Тронька, який, безсумнівно, зацікавить дослідників його життя, діяльності та наукової спадщини. У даній статті автори ставлять за мету ознайомити українську громадськість та наукове співтовариство зі структурою та документним складом особового архівного фонду вченого.

П. Т. Тронько народився 12 липня 1915 р. у с. Заброди, нині Богодухівського району Харківської області. Після закінчення вчительських курсів у м. Богодухів працював учителем суспільствознавства і української літератури в семирічній школі (1932–1934) та помічником директора училища механізаторських кадрів (1934–1935) у с. Кленове Богодухівського району. У 1935–1936 рр. обіймав посаду помічника директора Лебединської школи сільськогосподарського учнівства з виховної роботи, в 1937 р. – заступника директора та директора Лебединського дитячого будинку.

У 1936–1937 рр. навчався у військовій школі морських льотчиків у м. Єйськ Краснодарського краю. П. Т. Тронько – учасник Другої світової

війни. Протягом липня 1941 – жовтня 1943 р. він перебував у діючій армії у складі військ Південно-Західного, Сталінградського, Південного та 4-го Українського фронтів.

У 1948 р. П. Т. Тронько з відзнакою закінчив історичний факультет Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка (далі КДУ), протягом 1948–1951 рр. навчався в аспірантурі Академії суспільних наук у Москві. У 1951 р. йому присуджено ступінь кандидата, а у 1958 р. доктора історичних наук. У 1978 р. П. Т. Тронько обраний академіком АН УРСР, протягом 1978–1979 рр. – віце-президент АН УРСР. З 1979 р. вчений працює в Інституті історії України НАН України завідувачем відділу історико-краєзнавчих досліджень (1979–1988), радником при дирекції Інституту, керівником проблемної групи з розробки питань теорії і практики історичного краєзнавства (1988–1993), завідувачем відділу регіональних проблем історії України (1993–2011). Одночасно був директором Інституту української книги Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (з 1992 р.).

П. Т. Тронько проводив активну науково-організаційну та громадську діяльність. Учений очолював правління Українського товариства охорони пам'яток історії та культури (далі УТОПІК) (1967–1988), Всеукраїнської спілки краєзнавців (1990–2011), Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини імені Олеся Гончара (1996–2011), був членом президії Українського фонду культури (з 1991 р.), віце-президентом Ліги історичних міст України (з 1995 р.), першим віце-президентом Української академії історичних наук (з 1999 р.). У 1995–2001 рр. П. Т. Тронько очолював Комісію з питань відтворення видатних пам'яток історії та культури при Президентові України, а упродовж 1996–2000 рр. був позаштатним радником Президента України з питань історико-культурної спадщини.

П. Т. Тронько ініціював і брав активну участь у підготовці та виданні багатотомної «Історії міст і сіл Української РСР», за створення якої вченого удостоєно державної премії СРСР в галузі науки і техніки (1976). П. Т. Тронько також очолював Головну редколегію багатотомної науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією» (з 1992 р.), був членом редколегії багатотомної «Історії Української РСР» (з 1978 р.), заступником головного редактора «Історії Академії наук Української РСР» (1978), членом Головної редакційної Ради багатотомної «Історії СРСР» (1979), членом Головної редколегії «Зводу пам'яток історії та культури України» (1992) тощо.

П. Т. Тронько – почесний член Української академії архітектури та почесний академік Міжнародної кадрової академії, почесний доктор і

професор 12 вищих навчальних закладів України, почесний громадянин Харківської області, Богодухівського району Харківської області, міст Богодухів, Лебедин, Переяслав-Хмельницький, Канів, Харків, Київ і Кам'янець-Подільський.

Помер П. Т. Тронько 12 вересня 2011 р. у м. Києві, похований на Байковому кладовищі.

В Інституті архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського сформовано особовий архівний фонд академіка НАН України П. Т. Тронька (№ 429). До нього увійшли документи 1908–2013 рр., об'єднані в 904 справи, на які створено шість описів: наукові праці, робочі та ілюстративні матеріали; біографічні документи та документи про вченого; документи з діяльності; листування; фотодокументи; документи, зібрані вченим.

З біографічних документів у фонді представлені диплом про закінчення історичного факультету КДУ, документи щодо захисту вченим докторської дисертації, документи про присудження йому державної премії СРСР у галузі науки і техніки за створення праці «Історія міст і сіл Української РСР», документи про висунення і обрання П. Т. Тронька до складу дійсних членів АН УРСР за спеціальністю «історія СРСР», нагородний лист на присвоєння вченому почесного звання «Заслужений діяч науки і техніки Української РСР» тощо.

У фонді відклалися спогади П. Т. Тронька про участь у роботі Народних Зборів Західної України у 1939 р., а також посвідчення та мандат депутата Народних Зборів Західної України, наказ про звільнення П. Т. Тронька з лав Червоної Армії в зв'язку з переведенням його на державну роботу (1943) і мандат делегата установчої конференції Всесвітньої федерації демократичної молоді в Лондоні (1945).

Значний масив складають документи про нагородження П. Т. Тронька державними нагородами та громадськими відзнаками, зокрема орденом «Держави» з присвоєнням звання «Герой України» (2000), орденами «Князя Ярослава Мудрого» V ступеня (2005), «За заслуги» III ступеня (1995), «Богдана Хмельницького» III (1997) і II (1999) ступеня тощо, а також почесними грамотами і преміями.

Серед біографічних документів розміщено інтерв'ю з П. Т. Троньком «Незламність» («Молода гвардія», 1969) та «Петро Тронько: назвати всіх поіменно» («Український тиждень», 2008), а також план-проспект до книги спогадів П. Т. Тронька «Від 1947 року – до сьогодні».

У фонді зберігаються вітальні адреси з нагоди ювілеїв П. Т. Тронька та документи щодо організації урочистостей, присвячених святкуванню 70-, 80-, 85-, 90-, 95-річчя від дня його народження, документи зі співчут-

тями в зв'язку зі смертю П. Т. Тронька та документи про увічнення його пам'яті.

Документи про П. Т. Тронька репрезентують статті О. П. Реєнта і О. Г. Сущенко, інтерв'ю доньки вченого, надане часопису «Факти» тощо. У фонді відклалися документи стосовно підготовки книги «П. Т. Тронько – невтомний добротворець» та робочі матеріали до книги «З любов'ю до рідного краю (до 80-річчя академіка НАН України П. Т. Тронька)» тощо.

П. Т. Тронько є автором понад 600 наукових праць, у тому числі 17 монографій. У фонді представлено монографії вченого «Комсомольское подполье Советской Украины в борьбе против гитлеровских захватчиков в годы Великой Отечественной войны» (1956), «Подвиг твоїх батьків. З історії боротьби комсомольців і молоді Радянської України проти німецько-фашистських загарбників у період Великої вітчизняної війни 1941–1945 рр.» (видання українською мовою 1968 р. та російською мовою 1970 р.), «Летопись дружбы и братства (Из опыта создания «Истории городов и сёл Украинской ССР» в 26-ти томах на общественных началах)» (1981), «Розповіді про безсмертний подвиг» (співавтор – О. Т. Губко, 1987), а також розділи, анотації та плани-проспекти до чотирнадцяти індивідуальних та колективних монографій, чотири брошури, нарис та два збірники нарисів, 35 статей – як надрукованих у наукових журналах і періодичній пресі, так і неопублікованих, 27 наукових доповідей, 6 тез доповідей, 3 праці за науковою редакцією П. Т. Тронька, а також зауваження, відгуки й рецензії П. Т. Тронька на праці та відгуки на дисертації інших вчених.

В особовому фонді П. Т. Тронька відклалися й робочі матеріали до його наукових праць. Серед документів також ілюстративні матеріали до наукових праць П. Т. Тронька, зокрема негативи, фотознімки та діапозитиви до ґрунтовної неопублікованої праці про села України, знищені в роки Другої світової війни – «Відроджені з попелу» (1985), до інших праць вченого про Другу світову війну, до каталогу-довідника «Памятники истории и культуры Украинской ССР» (1987), редактором та співавтором якого був П. Т. Тронько, та ін.

В архівному фонді П. Т. Тронька широко представлені документи з діяльності вченого (299 справ за 1938–2011 рр.), які висвітлюють науково-організаційну діяльність вченого, його діяльність з охорони і відтворення пам'яток культурної спадщини та з розвитку історичного краєзнавства, видавничу й редакційну, державну і громадську діяльність П. Т. Тронька.

Документи з науково-організаційної діяльності П. Т. Тронька розкривають участь вченого в роботі вітчизняних наукових установ та міжнародних наукових комісій та комітетів як академіка та віце-президента НАН України, завідувача відділу регіональних проблем історії України

Інституту історії України НАН України, директора Інституту української книги Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та першого віце-президента Української академії історичних наук. У фонді відклалися документи щодо ініціювання П. Т. Троньком створення Незалежного інституту краєзнавчих досліджень при Президії АН України та Всеукраїнській спілці краєзнавців.

Міжнародну науково-організаційну діяльність П. Т. Тронька репрезентують документи про діяльність ученого як члена, віце-президента (з 1979) і в. о. президента Міжнародного комітету славистів (1982–1983), голови Оргкомітету з проведення IX Міжнародного з'їзду славистів у Києві у 1983 р., а також співголови Комісії істориків СРСР–ЧСР (1979–1988).

У фонді містяться документи, які відображають діяльність П. Т. Тронька з охорони і відтворення пам'яток культурної спадщини як члена та голови правління УТОПІК за 1968–2005 рр., голови Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини ім. О. Гончара, голови Комісії з питань відтворення видатних пам'яток історії та культури при Президентові України, члена наглядової ради Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника. У фонді зберігаються документи про діяльність П. Т. Тронька з відтворення Успенського собору та Михайлівського Золотоверхого монастиря в Києві, щодо розбудови Державного історико-культурного заповідника запорозького козацтва на о. Хортиця, про участь П. Т. Тронька в створенні та організації діяльності Музею народної архітектури та побуту України, Державного історико-архітектурного заповідника в м. Львові тощо. У фонді широко представлені документи про діяльність П. Т. Тронька щодо охорони і відтворення окремих пам'яток історії, культури та архітектури України, зокрема, у таких містах, як Київ, Львів, Черкаси, Чернігів, Немирів та ін.

П. Т. Тронько відіграв велику роль у розвитку історичного краєзнавства в Україні. У фонді містяться документи про його діяльність як голови правління Всеукраїнської спілки краєзнавців та члена Міжвідомчої координаційної ради з питань краєзнавства з розробки нормативно-правових актів з підтримки краєзнавчого руху в Україні, щодо забезпечення виконання заходів Програми розвитку краєзнавства до 2010 р., віднесення Всеукраїнської спілки краєзнавців до числа творчих спілок та надання їй статусу «Національної», реалізації програми «Пам'ять втрачених сіл», підтримки програми створення в Києві Пантеону Пам'яті видатних діячів України та історико-географічних експедицій «Сто чудес України» та «Мікротопоніми України» тощо.

У фонді містяться документи, які досить повно репрезентують видавничу та редакційну діяльність П. Т. Тронька. Зокрема, зберігаються до-

кументи про його участь у підготовці та виданні «Історії міст і сіл Української РСР», документи щодо висунення цього багатотомного видання на здобуття державної премії СРСР, документи стосовно ініціювання вченим видання «Енциклопедії «Історії міст і сіл України» та ін.

Діяльність П. Т. Тронька з підготовки та видання багатотомної науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією» висвітлюють документи вченого як голови Головної редколегії цієї серії книг та члена редакційної колегії журналу «З архівів ВЧК–ГПУ–НКВД–КГБ».

Видавничу і редакційну діяльність П. Т. Тронька також репрезентують документи про його роботу щодо видання Зводів пам'яток історії та культури України та народів СРСР, збірника «Репресоване красзнавство», довідника-збірника «Історичні міста України», збірки архівних документів про відносини уряду і громадських організацій України з українсько-канадською громадою, Національного атласу України та ін.

Державну та громадську діяльність П. Т. Тронька у фонді представляють документи про його роботу в органах державної влади, про громадську діяльність, про участь вченого в міжнародних громадсько-культурних заходах, про діяльність П. Т. Тронька з підготовки та відзначення ювілеїв видатних діячів історії, науки і культури.

До першої групи увійшли документи про роботу П. Т. Тронька в ЛКСМУ як помічника начальника політвідділу 8-ї повітряної армії, депутата Верховної Ради УРСР та заступника голови Ради Міністрів УРСР.

Громадська робота П. Т. Тронька відображена в документах про його діяльність як члена Ради організації ветеранів України, голови ради Міжнародної громадської організації «Харківське земляцтво», голови Наглядової ради Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (далі ХНУ), почесного громадянина м. Богодухова, документах про участь П. Т. Тронька в громадському та культурно-освітньому житті м. Кам'янця-Подільського, про співпрацю вченого зі Всеукраїнською громадською організацією «Всеукраїнський інститут воєнної історії» тощо.

У фонді представлені документи, які висвітлюють участь П. Т. Тронька у численних міжнародних громадсько-культурних заходах – це документи про діяльність П. Т. Тронька як керівника делегації УРСР на XX сесії Генеральної Асамблеї ООН у м. Нью-Йорк (США), на Міжнародній виставці «ЕКСПО – 67» у Канаді, під час проведення «Тижня Української РСР» на ВДНГ СРСР у Москві, документи про його діяльність з організації та проведення днів української літератури і мистецтва в Естонії, Білорусії, Казахстані, Туркменії, Росії, Чехословаччині, а також з організації та проведення днів білоруської, польської, чехословацької культури в Україні.

Окрему групу у фонді складають документи про діяльність П. Т. Тронька з підготовки та відзначення ювілеїв Г. С. Сковороди, Д. І. Яворницького, М. В. Лисенка, Б. Д. Грекова.

Епістолярну спадщину П. Т. Тронька у фонді складають 96 справ за 1959–2009 рр., загальною кількістю 216 документів. Тематика листування перекликається з основними напрямками діяльності П. Т. Тронька як науковця та громадсько-політичного діяча. У листах обговорюються актуальні питання історії України у Другій світовій війні, охорони і відтворення пам'яток культурної спадщини України, розвитку історичного краєзнавства, славістики тощо.

Серед адресатів П. Т. Тронька відомі вчені, громадські та політичні діячі: А. П. Александров, Г. С. Писаренко, М. Г. Жулинський, В. М. Литвин та ін. Серед кореспондентів П. Т. Тронька видатні вчені, зокрема Б. Є. Патон, В. І. Трефілов, В. М. Хвостов, С. О. Шмідт; провідні працівники вищої школи України: В. С. Прокопчук, Є. Г. Сінкевич, І. П. Стогній та ін.; іноземні вчені Р. Х. Амінова та М. І. Мольнар. У фонді представлено листи до П. Т. Тронька відомих діячів мистецтва: М. І. Головащенко, М. Ф. Гораніної, М. В. Іванюка, А. А. Карнабеда, О. О. Силина, Ф. М. Согоряна; політичних діячів: А. М. Зленка, В. О. Наливайченка; очільників громадських організацій: М. О. Коржа, Ф. П. Лещенка, Б. М. Сахна, А. Л. Сокульського, В. М. Халецького; провідних представників краєзнавчого та пам'яткоохоронного руху: О. І. Бренчука, С. М. Кириченка, М. П. Киценка та ін.

Великий інтерес викликають численні фотодокументи (159 справ за 1908–2010 рр.), які в особовому архівному фонді П. Т. Тронька поділяються на: 1) фотодокументи П. Т. Тронька; 2) фотодокументи родичів П. Т. Тронька; 3) фотодокументи, зібрані П. Т. Троньком.

До першої групи увійшли світлина, на яких зображено П. Т. Тронька в довоєнний період, зокрема, учнем третьої семирічної трудової школи імені Б. Д. Грінченка у м. Богодухові, під час роботи в семирічній школі в с. Кленове Богодухівського району, Лебединській школі сільськогосподарського учнівства й Лебединському дитячому будинку та під час навчання у школі морських льотчиків у м. Єйськ Краснодарського краю. На фотознімках зафіксовані перші кроки громадської діяльності П. Т. Тронька як депутата Кленівської сільської ради, на комсомольській роботі у м. Лебедині і Західній Україні.

У фонді зберігаються фотографії П. Т. Тронька воєнних років, на яких його зображено під час його перебування в діючій армії на Південно-Західному, Сталінградському, Південному та 4-му Українському фронтах у 1941–1943 рр. Фотодокументи висвітлюють діяльність П. Т. Тронька як одного з лідерів комсомольського руху в Україні під час Другої світової

війни та у перші повоєнні роки: під час роботи молодіжних форумів у Києві та Москві, на установчій конференції Всесвітньої федерації демократичної молоді в Лондоні, під час його поїздки у складі комсомольської делегації СРСР до Болгарії, під час зустрічей з Героями Радянського Союзу, югославською молоддю тощо. У фонді містяться фотографії, на яких зафіксовано П. Т. Тронька під час навчання у КДУ та в Академії суспільних наук у Москві.

Фотодокументи відображають державницьку діяльність П. Т. Тронька. Так, на фотознімках зображено діяча на різних офіційних і урочистих заходах, під час роботи Верховної Ради УРСР, під час зустрічей з трудовими колективами різних підприємств і установ, під час візиту до Києва М. С. Хрущова в 1959 р. та зустрічей з іноземними делегаціями, під час перебування в складі українських урядових делегацій на Днях науки України та Днях УРСР на ВДНГ у Москві, на XX сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку, під час проведення Днів літератури і мистецтва УРСР у Чехословаччині, під час перебування на Днях літератури і мистецтва УРСР в Естонії, в колі українських громадсько-культурних діячів під час проведення Днів білоруської культури в УРСР, під час відвідування Німеччини і Канади тощо.

На світлинах зафіксовано П. Т. Тронька у колі державних і громадських діячів, у тому числі М. С. Хрущова, П. Ю. Шелеста, В. В. Щербицького, та ін., разом з двічі Героями Радянського Союзу С. А. Ковпаком і О. Ф. Федоровим, під час зустрічей з льотчиками-космонавтами Г. Т. Береговим і П. Р. Поповичем тощо.

Фотодокументи широко репрезентують науково-організаційну та громадсько-культурну діяльність П. Т. Тронька. Зокрема, у фонді містяться світлини, на яких П. Т. Тронько разом з Ю. С. Степановим, М. П. Алексеевим, І. К. Білодідом присутній на засіданні Організаційного комітету з підготовки IX Міжнародного з'їзду славистів у Києві, під час засідань на наукових конференціях, з'їздах і конгресах, у тому числі під час виступу на Всесоюзній науковій конференції «Про досвід написання історії міст і сіл в СРСР», під час роботи IX Міжнародного конгресу геронтологів у Києві, у президії IX Всеукраїнської конференції з історичного краєзнавства у м. Дніпропетровськ, на історико-краєзнавчій конференції у м. Новгород-Сіверський тощо. Серед документів зберігається малюнок художника П. Лошака, який зобразив П. Т. Тронька під час засідання Бюро Президії НАН України.

У фонді представлені фотознімки, на яких П. Т. Тронька зображено під час спілкування з видатними вченими О. В. Палладіним, В. М. Глушковым, Ф. Д. Овчаренком, А. Д. Скабою, В. І. Шинкаруком, А. Ф. Прихотько,

Г. С. Писаренком, Л. О. Губерським, П. П. Толочком, М. П. Алексєєвим, О. Ф. Беловим, П. М. Поспєловим, Б. О. Рибакoвим, Д. Ф. Чеботарьовим, В. А. Свичем і В. С. Багіровим, С. І. Пороховим та ін.

У фонді відклалися фотодокументи, на яких П. Т. Тронько у колі співробітників відділу регіональних проблем історії України Інституту історії України НАН України, серед членів УТОПІК, з головою Львівської обласної організації УТОПІК І. А. Кудіним на конференції Львівської обласної організації УТОПІК.

На фотознімках зафіксовано П. Т. Тронька під час відкриття музею-садиби І. П. Котляревського у Полтаві, пам'ятника командира Путивльського партизанського загону, згодом 1-ї Української дивізії, генералу-майору С. А. Ковпаку, пам'ятника Лесі Українці та пам'ятки оборонної архітектури Київської Русі «Золоті ворота» у Києві, на урочистих заходах, присвячених відкриттю Республіканського будинку кіно у Києві, а також на урочистих заходах з нагоди 250-річчя від дня народження Г. С. Сковороди.

На фотодокументах зображено П. Т. Тронька під час зустрічей із скульпторами Є. В. Вучетичем і Г. Н. Кальченко, відомим українським істориком і культурологом М. І. Сікорським, письменниками і громадськими діячами Ю. О. Збанацьким, О. Т. Гончаром і П. І. Кравчуком, поетами В. Я. Бровченком, В. Р. Коломійцем і П. І. Вольвачем, акторами Г. Г. Яблонською та Б. П. Чирковим, співаками Д. М. Гнатюком і С. М. Ротару.

Серед документів – світлини, на яких зафіксовано П. Т. Тронька під час відвідувань Державного музею народної архітектури та побуту України в Пирогово, хати-музею українського письменника і кінорежисера О. П. Довженка в Сосниці, літературно-меморіального музею Т. Г. Шевченка у с. Шевченкове, меморіальних комплексів на честь воїнів Другої світової війни на Донбасі, в тому числі Савур-могили, під час перебування в містах Батурін і Переяслав-Хмельницький, Корсунь-Шевченківському державному історико-культурному заповіднику, в дендрологічному заповіднику «Тростянець» тощо.

У фонді відклалися фотодокументи, на яких зображено П. Т. Тронька під час святкування його 90-річчя, у колі рідних і друзів, з матір'ю, дружиною, донькою, братом, сестрою, а також під час відпочинку у Криму, на Кавказі, у Пущі-Водиці, на дачі в Конча-Заспі, під час полювання та під час прийому гостей у власній оселі.

Окремо у фонді виділено фотодокументи родичів П. Т. Тронька, на яких зображено його дідусів і бабусь, матір, дружину, доньку, брата в колі рідних і друзів.

До особового фонду П. Т. Тронька увійшли фотодокументи за 1937–2001 рр., зібрані ним. Значну їхню частину складають фотознімки фрон-

тових командирів і товаришів П. Т. Тронька, серед яких Т. Т. Хрюкін, Л. Л. Шестаков, В. С. Нікітін, Л. В. Литвак та ін. Серед фотодокументів на воєнну тематику виділимо світлини, на яких зображено М. С. Хрущова і Г. К. Жукова під час зустрічей з киянами у день визволення Києва від німецьких окупантів. На інших фотознімках розділу зображено друзів та знайомих П. Т. Тронька, у тому числі родину Гуськових, у яких під час евакуації мешкала сім'я Троньків. У фонді також відклялися фотоальбом, який містить світлини садиби «Качанівка», та фотографії із зображенням археологічних досліджень на території Київського державного історичного музею.

Останній опис фонду склали документи, зібрані вченим за 1925–2012 рр., які структурно поділено на: наукові праці та літературні твори діячів науки і культури; дарчі написи різних осіб П. Т. Троньку; документи різних осіб, зібрані П. Т. Троньком; документи про діяльність різних товариств, установ та організацій; історичні документи та колекції документів.

Так, серед наукових праць та літературних творів, зібраних П. Т. Троньком, у фонді відклялися наукові та публіцистичні праці відомих учених Д. С. Лихачова, Б. А. Рибаківа, Ю. Ю. Кондуфора, В. С. Прокочука, поета Б. І. Олійника, архітектора О. О. Силина та ін., також містяться підготовлені колективами авторів посібник для народних університетів «Бесценные сокровища народа» та короткий довідник «Нелегальные партийные органы и партизанские формирования Украины в годы Великой Отечественной войны 1941–1944», кандидатська дисертація Л. М. Даценко й докторська дисертація Л. Д. Федорової, літературні твори З. П. Двоєкіна, І. В. Валька, В. О. Речмедіна та співака П. С. Колесника. Окрім того, у фонді представлено документи з історії видання праць «Регіональний історико-етнографічний атлас України, Білорусії та Молдавії», «Завидная судьба» (про історію Черкаського машинобудівного заводу імені Г. І. Петровського) та ін. В окремі справи виділено біобібліографічні покажчики праць академіка ВУАН М. С. Грушевського, академіка АН УРСР Д. І. Яворницького, професорів В. І. Стрельського та Дж. Сіммонса, праці з теми «Сталінградська битва», статті з проблем краєзнавства, автореферати дисертацій та літературні твори різних осіб.

У фонді представлені дарчі написи П. Т. Троньку на сторінках книг, брошур та статей – від М. В. Ковалю, П. М. Кизименка, А. М. Робінсона, іноземних вчених М. Д. Бечварова та З. Кумпфа, журналіста І. А. Білоконого, поета М. Самка, сім'ї М. П. Кирпоноса.

У фонді П. Т. Тронька відклялися окремі особові документи та листування відомих учених М. Г. Жулинського, В. А. Смоля, П. П. Толочка, П. С. Соханя, Ф. Т. Моргуна, Т. Геврика; військових та громадсько-

політичних діячів С. А. Ковпака, В. Ю. Бондаренка, О. М. Ткаченка, В. А. Ющенко; письменника О. Є. Корнійчука, поета Б. І. Олійника; документи родичів П. Т. Тронька – дружини та доньки.

У документах про діяльність різних товариств, установ та організацій, зібраних П. Т. Троньком за 1925–2010 рр., відображена діяльність вітчизняних наукових і культурних інституцій (УТОПІК, Всеукраїнської спілки краєзнавців тощо), висвітлюються їх робота щодо реалізації актуальних науково-просвітницьких програм та заходів. Зокрема, у архівному фонді зберігаються документи про розгортання краєзнавчого руху в Україні, про діяльність таких осередків Всеукраїнської спілки краєзнавців як Сумське обласне історико-краєзнавче товариство «Спадщина» та Дунаєвська районна організація Всеукраїнської спілки краєзнавців.

У фонді представлено документи про організацію пам'яткоохоронної справи в Україні та Росії, діяльність УТОПІК, охорону та реконструкцію пам'яток історії та архітектури України (Межигірського монастиря, Хрестовоздвиженського монастиря у м. Полтаві та ін.), боротьбу громадськості проти будівництва Ташлицької ГАЕС у Миколаївській області; про створення музеїв просто неба та історико-культурних заповідників, зокрема Музею народної архітектури та побуту України, Музею з макетами шедеврів української архітектури, а також різних меморіальних музеїв.

До фонду увійшли документи про реалізацію державних програм з дослідження та увічнення пам'яті про визначні події в історії України. Так, увічнення подій Другої світової війни репрезентують документи про організацію дослідження підпільно-партизанського руху в Україні у період Другої світової війни, про проведення в Донецькій області пошукової операції «Згадати всіх поіменно», вшанування пам'яті бойового шляху 18-ї армії, відзначення 40-річчя закінчення Другої світової війни в Європі, а також документи Українського комітету ветеранів. У фонді містяться документи про вшанування пам'яті жертв голодомору 1932–1933 рр. та політичних репресій 1937–1938 рр. в Україні, створення Комісії при Президенті Російської Федерації з реабілітації жертв політичних репресій, про діяльність Міжнародного клубу пошани визначних людей. Окремі документи представляють реалізацію державної програми зі спорудження та підтримання в належному стані пам'ятників в Україні.

У фонді відклалися документи про організацію та проведення ІХ Міжнародного з'їзду славістів у Києві, відзначення 200-річчя від дня заснування Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та інших важливих науково-організаційних заходів, зберігаються документи з історії Київського театру імені Івана Франка, а також історії різних областей, міст, сіл, підприємств та організацій України.

До фонду вміщено зібрані П. Т. Троньком історичні документи та колекції документів, які висвітлюють окремі сторінки історії розвитку гуманітарних наук в Україні, створення та функціонування ГУЛАГу, події Другої світової війни, відкриті довідки про джерела з історії та культури України, а також поштові листівки, зібрані вченим під час наукових відряджень до ЧСР, Канади, США та НДР.

Таким чином, в особовому архівному фонді академіка НАН України П. Т. Тронька, що зберігається в Інституті архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, відклався значний масив документів, що дає змогу досить повно висвітлити життєвий і творчий шлях відомого українського вченого, державного та громадського діяча, розкрити його багатогранну діяльність та визначити роль П. Т. Тронька в історії України, розвитку національної науки і культури. Документи фонду також є джерельною базою дослідження діяльності численних вітчизняних наукових, державних і громадських установ, у яких працював учений. Безперечно, особовий архівний фонд П. Т. Тронька має значну наукову цінність і потребує глибокого та всебічного дослідження.

A. Shapoval, Yu. Bulhakov

The documentary heritage of the NAS of Ukraine academician P. T. Tronko

The article describes the structure and documentary composition of the personal archival fond of the outstanding Ukrainian scientist, historian, the NAS of Ukraine academician P. T. Tronko, deposited at the Institute of Archival Studies of V. Vernadsky National Library of Ukraine. The article analyzes P. T. Tronko's biographical documents, scientific works, documents on his activities, correspondence, photographic documents and his collected documents, which are a source base for the research of life, activities and creative heritage of the scientist. Particular attention is paid to the documents highlighting P. T. Tronko's contribution to the development of local lore movement and protection of cultural heritage in Ukraine, in particular, the activities of the scientist as a head of the Ukrainian Society for Protection of Historical and Cultural Monuments and the All-Ukrainian Society of Local Studies.

Key words: Institute of Archival Science of VNLU, P. T. Tronko, archival fond, document, the NAS of Ukraine, local studies, cultural heritage.

A. И. Шаповал, Ю. В. Булгаков

Документальное наследие академика НАН Украины П. Т. Тронько

В статье рассмотрены структура и документальный состав личного архивного фонда известного украинского учёного-историка, академика НАН Украины П. Т. Тронько, который хранится в Институте архивоведения Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского. В публикации проанализированы биографические документы, научные труды, документы о деятельности,

переписка, фотодокументы П. Т. Тронько и собранные им документы, которые являются источниковой базой исследования жизни, деятельности и творческого наследия учёного. Особое внимание уделено документам, которые освещают вклад П. Т. Тронько в развитие краеведческого движения и охрану культурного наследия в Украине, в частности, деятельность учёного как руководителя Украинского общества охраны памятников истории и культуры и Всеукраинского общества краеведов.

Ключевые слова: Институт архивоведения НБУВ, П. Т. Тронько, архивный фонд, документ, НАН Украины, краеведение, культурное наследие.